

KOMUNIKACE

v mimořádných a dalších nebezpečných situacích:

Situace v České republice a aktuální vývoj ve světě

Mgr. Eva Staňová, Ing. Ondřej Bos,

Mgr. Oldřich Krulík, Ph.D., pracovníci OBP MV

V čísle 3/2006 jsme čtenáře v článku „Reakce na mimořádné situace“ informovali o problematice komunikace s veřejností během mimořádných situací (s důrazem na ohrožení terorismem). Nyní je načase splnit slib, že bude následovat podrobnější informace o souvisejících aktivitách v České republice, stejně jako doplnění o případném aktuálním vývoji v zahraničí.

ČESKÁ REPUBLIKA: BUĎTE PŘIPRAVENI – INFORMUJTE SE – NENECHTE SE ZASKOČIT

Oblast komunikace s veřejností v případě mimořádných a jiných nebezpečných situací je jednou z aktuálních priorit bezpečnostní politiky České republiky. Téma je například výslovně zmíněno v aktuálně platném znění **Bezpečnostní strategie České republiky** (přijaté usnesením vlády ze dne 10. prosince 2003 č. 1254) v kapitole 5, body 83, 84 a 86 (Politika v oblasti veřejné informovanosti). Úřad vlády, Ministerstvo zahraničních věcí a Ministerstvo obrany přitom zmíněnou problematiku chápou jako oblast ležící dominantně ve věcné působnosti Ministerstva vnitra (příčemž je poukazováno na skutečnost, že Ministerstvo vnitra koordinuje přípravu na krizové stavy a jejich řešení, v souladu se zněním § 10 zákona č. 240 / 2000 Sb., krizový zákon).

Problematikou se ve výše uvedeném kontextu zprostředkovává zabývají i další klíčové dokumenty, například:

- usnesení vlády ze dne 5. ledna 2005 č. 21, k Informaci o plnění Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015, s návrhem na její dílčí úpravu;
- usnesení vlády ze dne 22. dubna 2002 č. 417, ke Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015;
- usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 6. června 2005 č. 50, k Seznamu opatření pro Národní systém reakce na krize;
- vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva (příčemž tato vyhláška se věnuje především stránce provozní a organizační).

Není proto překvapením, že úkol souvisejícího charakteru obsahuje i Národní akční plán boje proti terorismu (Aktualizované znění pro léta 2005–2007), přijatý usnesením vlády ze dne 16. listopadu 2005 č. 1466. Konkrétně se jednalo o úkol č. 11.2: „Vypracovat doporučení pro nejširší veřejnost v České republice o chování v případě mimořádných událostí a zajistit jejich zveřejnění.“

Pro nalezení konsenzu v uvedené oblasti v rámci Ministerstva vnitra proběhly v letech 2005 a 2006 příslušné porady zainteresovaných součástí resortu. Jejich předmětem byl v první fázi dokument „Možnost zavedení systému, který by v podmínkách České republiky vyhlášoval stupně bdělosti“. Jeho obsahem byl popis zahraničních zkušeností s vyhlásováním tzv. „stupňů bdělosti“. Jedná se zpravidla o různými barvami rozlišené úrovně předpokládaného ohrožení konkrétních chráněných zájmů, koncipované jako „pomůcka“ pro informování nejširší veřejnosti i bezpečnostních složek o aktuální situaci, resp. o naléhavosti příslušných protipatření. Zainteresované subjekty dospěly ke shodě, že se zpravidla jedná do značné míry o formální nadstavbu systémů, která může být v rámci České republiky zvažována až poté, kdy budou ostatní témata, vztahující se k připravenosti veřejnosti na potenciální ohrožení, již vyřešena. Rozhodně není v nejbližší době plánováno zásadnější přepracovávání fungujícího systému krizového řízení v České republice.

V rámci České republiky již nyní existuje řada metodických materiálů (brožury, letáky, manuály, učebnice, internetové stránky), určených nejširší veřejnosti a popisujících náležité chování v konkrétních případech ohrožení. Určitou mezeru v obsahu takových materiálů nicméně tvoří téma ohrožení veřejnosti hrozbou terorismu a případů dalších forem rozsáhlého narušení veřejného pořádku (viz. Typový plán v působnosti Ministerstva vnitra – Typ krizové situace: Narušování zákonosti velkého rozsahu). Vodítkem takového úsilí se staly kampaně, které v letech 2000, 2002 a 2004 proběhly se zaměřením na obyvatele Prahy v souvislosti s konáním summitů Světové banky a Mezinárodního měnového fondu, summitu Severoatlantické aliance, Mistrovství světa v hokeji.

Výsledkem snahy integrovat dosavadní materiály a přístupy byla kampaň, koordinovaná odborem bezpečnostní politiky za úzké spolupráce odboru tisku a public relations, nazvaná „Buďte připraveni – Informujte se – Nenechte se zaskočit“. V jejím rámci vznikly následující výstupy, určené odborné i nejširší veřejnosti:

- Manuál obsahující návody pro doporučené chování v řadě mimořádných a jiných nebezpečných událostí.
- Test bdělosti, tedy interaktivní aplikace, kde se formou dvaceti zábavných otázek dozvíte, jak byste obstáli v případě ohrožení.
- Stolní hra „Rodina v neštěstí“ s podobným obsahem.
- Další letáky k tématu (seznam důležitých telefonních čísel, ideální evakuační zavazadlo, krabička poslední záchrany atd., z nichž některé přetiskujeme).

Ve sledovaném období se tématu věnovala řada **veletrhů, konferencí, studií, sociologických průzkumů a** dalších aktivit doma i v zahraničí, například:

- Workshop „Informovanost obyvatelstva“, pořádaný firmou Isatech a generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky (Brno, 15. listopad 2005).
- Seminář Europolu na téma „Informování veřejnosti při teroristickém útoku“. Akce se zúčastnili dva pracovníci preventivně informační skupiny Kanceláře policejního prezidenta Praha (Haag, únor 2005).
- V. ročník mezinárodní konference „Ochrana obyvatel“, pořádaný Vysokou školou báňskou – Technickou univerzitou Ostrava, Sdružením požárního a bezpečnostního inženýrství a Ministerstvem vnitra – Generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky (Ostrava, 15.–16. únor 2006).
- Seminář „Víme o sobě? Psychosociální pomoc v situacích mimořádných událostí“, pořádaný Ministerstvem vnitra – Generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky a Nadací ADRA (Praha, 20.–21. září 2006).
- Veletrh ISET. V rámci expozice Ministerstva vnitra byl prezentován interaktivní Test bdělosti (Brno, 15.–19. květen 2006).
- Veletrh INVEX. V rámci expozice Ministerstva vnitra byl prezentován interaktivní Test bdělosti a pilotní verze letáku „Buďte připraveni – Informujte se – Nenechte se zaskočit“ (Brno, 9.–13. říjen 2006).
- Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra je zapojen do výzkumného projektu, jehož metodiku vytvořil Institut pro kriminologii a sociální prevenci a dotazování provedla agentura Factum (č. j.: OP-1004/2005). Cílem výzkumu je, mimo jiné, nalezení odpovědi na otázku „Jaké aktivity očekává občan při ochraně svého života, zdraví a majetku od státu a orgánů samosprávy“.
- Institut ochrany obyvatelstva v Lázních Bohdaneč provádí již několik let výzkum, věnovaný tématu informování veřejnosti při mimořádných situacích. V roce 2003 byl zahájen a v roce 2005 ukončen výzkumný záměr „Zdokonalování systému a opatření ochrany obyvatelstva České republiky“. Jedna ze sedmi částí výsledného materiálu je věnována metodickému zpracování požadavků, postupů a doporučení v oblasti komunikace s veřejností při přípravě a řešení mimořádných událostí po linii kraj-ských orgánů krizového řízení.
- Dne 9. února 2006 byla oficiálně zahájena preventivní informační kampaň „**Bezpečné cestování**“. Ta souvisí s informativním materiálem „Projekt informování cestujících veřejnosti“ (PO-1507-10/OOB -2005), předloženým v září 2005 na schůzi Výboru pro civilní nouzové plánování Ministerstvem vnitra – Generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky. Projekt je zaměřen na zlepšení informovanosti občanů o adekvátním jednání v mimořádných situacích. Jako vhodná forma informování veřejnosti bylo zvoleno umísťování informačních materiálů na nástupišťích a v prostředcích hromadné přepravy osob (vlak, metro, autobusy, tramvaje).
- Mezinárodní konference Euro-Protect 2007, která se v Londýně konala v říjnu 2007 a jejímž celým programem se prolínalo téma komunikace státu se soukromým sektorem a bezpečnostní opatření, která mohou privátní subjekty přijímat v boji proti terorismu (<http://www.nactso.gov.uk/europrotect.php>).

V červenci roku 2005 **došlo k teroristickému útoku v egyptském letovisku Šarm aš-Šajch**. Při útoku zahynul jeden občan České republiky. Dalším občanům (i občanům Slo-

venska) byla poskytnuta přeprava zpět do vlasti leteckými speciály a psychologická pomoc. V souvislosti s výše uvedeným případem byly personálním odborem Ministerstva vnitra zahájeny práce na metodické příručce pro novináře, která byla pod jménem „**Novináři a neštěstí**“ („**Tragedies and Journalists**“) vydána v polovině roku 2006.

V souladu s výše naformulovanými závěry došlo i ke shodě o žádoucích navazujících aktivitách:

- Jakékoli další aktivity by měly probíhat diferenciovaně, za použití jiného „jazyka“ ve vztahu ke složkám integrovaného záchranného systému (odborná terminologie), respektive ve vztahu k nejširší veřejnosti, subjektům samosprávy a soukromým subjektům.
- Stranou přitom nesmí zůstat vysvětlení motivace a filozofie celého konceptu (tj. vysvětlení důvodů, proč je téma informování veřejnosti tolik důležité).
- **V první řadě je třeba provést integraci internetových prezentací, souvisejících s bezpečnostní problematikou v rámci České republiky.** Klíčovým aspektem tohoto úsilí je **budování Portálu krizového řízení** v gesci Ministerstva vnitra (Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, <http://www.krizove-rizeni.cz>).
- Pozornost je přitom třeba od samého začátku věnovat i jinojazyčné klientele (turisté, osoby s dlouhodobým pobytem v České republice) a minimálně určitý průřez problematikou přeložit do angličtiny, případně i jiných jazyků. Pro tento účel je připravována adresa <http://www.mvcr.cz/touristinfo>.
- Trvale je třeba provádět aktivity v oblasti **vzdělávání členů základních složek integrovaného záchranného systému**. Jedině náležitě metodicky připravení policisté, hasiči a zdravotníci mohou poskytovat kvalitní informace širší veřejnosti a poradit jí vhodný postup v konkrétní situaci.
- Pozornost je třeba trvale věnovat **fungování „distribučních kanálů“** pro šíření existujících a připravovaných informací, se zvláštním důrazem na orgány místní samosprávy a soukromé právnické osoby. Za žádoucí je považováno i další propagování a šíření již existující metodiky, určené pro potenciálně zainteresovaný personál institucí, které se stávají, resp. mohou stávat adresáty poplašných telefonátů o uložení bomby (školy, nemocnice, letiště atd.). Příkladem dobré praxe může být dokument z roku 2005: „Informace o realizaci opatření k prohloubení znalostí postupů v případech vzniku a řešení výhrůžek, včetně způsobů předávání informací odpovědnými pracovníky v systému krizového řízení České republiky.“
- **Téma je trvale třeba sledovat prostřednictvím specializovaného výzkumu**, přičemž závěry již uskutečněných výzkumů je třeba bezodkladně rozpracovávat pro potřeby dalšího využití. Aspektům boje proti terorismu je věnována pozornost i při vyhlásování nabídek na poskytnutí vědeckých grantů pro řešení úkolů analytické povahy.
- Trvale je třeba **studovat zahraniční úpravy a praktické zkušenosti v uvedené oblasti** z hlediska jejich možného následného využití v České republice (zejména legislativní a organizační ošetření problematiky).
- **Problematicku informování veřejnosti o náležitém chování v případě ohrožení v podobě narušování zákonnosti velkého rozsahu je třeba trvale veřejně prezentovat při všech vhodných příležitostech (veletrhy, výstavy, workshopy, školení, aktivity preventivně informačních skupin atd.).**
- Trvale je třeba provozovat **publikační činnost** v uvedené oblasti (odborný i populární tisk, Internet).

- **Téma komunikace s veřejností je třeba ještě důsledněji integrovat do všech cvičení orgánů krizového řízení.** Slabinou řady cvičení zůstává právě oblast public relations, tedy vydávání simulovaných doporučení pro veřejnost, obsahujících pokyny k žádoucímu chování. Zahraniční zkušenosti dokazují, nakolik se jedná o téma důležité. Například po teroristických útocích v Londýně bylo třeba po několik dní nepřetržitě odpovídat na dotazy osob, hledajících své blízké (a to včetně telefonických dotazů příbuzných ze zahraničí, podávaných v „exotických“ jazycích). První vlnou v tomto směru bylo cvičení Ochraňa 2007, v rámci něhož byly odboru tisku a public relations Ministerstva vnitra zasílány fiktivní novinářské dotazy, na které tento útvar musel hledat odpovědi. Při této příležitosti byla rovněž procvičena komunikace mezi tiskovými mluvčími v resortu – ať už mezi „centrem“ a krajem, tak mezi ministerstvem, policií a hasiči.

Další podklady k tématu:

- <http://www.mvcr.cz/bdelost> (pracovní verze materiálů pro veřejnost v České republice)
- <http://www.krizove-rizeni.cz> (internetová stránka, věnovaná tématu krizového řízení a havarijního plánování v České republice)
- <http://www.mvcr.cz/touristinfo> (informace pro zahraniční turisty v České republice)

AKTUÁLNÍ VÝVOJ V ZEMI TULIPÁNŮ

Zemí, která za poslední dobu velmi zintenzivnila své úsilí v oblasti komunikace s veřejností během mimořádných situací, je Nizozemí. Tuto skutečnost potvrdil i pan Peter Knoope, zástupce ředitele odboru politiky a strategie Úřadu národního koordinátora pro boj proti terorismu, který spolu se svým kolegou Martinem de Gier, analytikem z odboru expertiz a analýz stejného Úřadu, zavítal ve dnech 25.–26. ledna 2007 do České republiky. Jejich jednání se zástupci Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva vnitra, včetně Policie České republiky, bylo pilotní sondou, hledající možnosti spolupráce mezi subjekty z České republiky a Nizozemí, co se týče konkrétních aspektů boje proti terorismu.

Právě téma komunikace s veřejností, zaměřené na snížení rizika teroristického útoku, bylo jedním z pilířů jednání. Důležitým úkolem Úřadu je totiž koordinace kampaně „Nizozemí proti terorismu“ (Nederland Tegen Terrorisme). Kampaně byla zahájena dne 27. února 2006. Jejím základem je internetová stránka <http://www.nederlandtegenterrorisme.nl> kde občané naleznou nejen odpovědi na často kladené otázky, ale i spoty a brožu-

ry, obsahující pokyny pro náležité chování v případech ohrožení ze strany terorismu.

Hlavní poselství kampaně zní: „*Vykonáno toho bylo mnoho, riziko je nízké, další informace naleznete u oprávněných orgánů nebo na Internetu.*“ Rady se neomezují jenom na všeobecné pokyny (jako například telefonní čísla příslušných institucí), ale vysvětlují, co dělat v případě požáru, exploze nebo při úniku chemických látek. Stranou nezůstává osvěta pro poskytnutí první pomoci a pokyny, jak se zachovat v případě nařízené evakuace. Pokud by došlo ke krizové situaci, na stránce <http://www.crisis.nl> by bylo zahájeno internetové vysílání. Dokud k žádným incidentům nedojde, obsahuje stránka monoskop.

V Nizozemí je v půlročních intervalech vypracováván dokument „Národní zpráva o ohrožení terorismem“ (National Terrorist Threat Assessment, DTN). Jeho snahou je podchytit dynamiku domácího i mezinárodního vývoje z hlediska ohrožení terorismem. Právě na základě určitých trendů, ale i konkrétních odhalení, jsou v Nizozemí vyhlášovány „stupně“ ohrožení společnosti terorismem. Je přitom zřejmé, že takový přístup není všehořící. Řada rozhodnutí, které je třeba při vyhlášení, zvýšení či snížení konkrétního stupně třeba vykonat, se nachází v „šedé zóně“. Nejedná se o jednoznačné a kvantifikovatelné jevy a záleží v konečném důsledku na politickém rozhodnutí, jaký stupeň bude vyhlášen.

Nizozemí se na rozdíl od jiných zemí, které podobný systém zavedly, rozhodlo, že se nebude jednat o pruhy „barevné“, ale že každý stupeň bude raději doprovázen slovním vysvětlením (charakteristikou):

Minimální stupeň

- Přítomnost vnitrostátních a mezinárodních teroristických sítí je bezmála nulová.
- Nepředpokládá se ani plánování teroristických útoků.
- Ve společnosti existuje udržitelné riziko teroristických aktivit, které je daní za fungování otevřené a moderní společnosti.

Omezený stupeň

- Nejsou zjištěny žádné nové trendy a fenomény, týkající se hrozby terorismu.
- Existuje předpoklad, že případnému pokusu o útok lze předejít.
- O Nizozemí a jeho občanech je jen zřídka (nebo nikdy) zmínka v proklamacích nebezpečnějších mezinárodních teroristických struktur.

Servis pro vyprazdňování odpadkových košů v metru

Výrazný stupeň

- Jsou zjišťovány nové fenomény a trendy související s tématem terorismu.
- Je možné, že se v Nizozemí uskuteční teroristický útok.
- Dochází k útokům v zemích, které jsou s Nizozemím srovnatelné.
- Radikalizace a rekrutování se uskutečňuje ve viditelné míře.
- O Nizozemí a jeho občanech je často zmínka v proklamacích nebezpečnějších mezinárodních teroristických struktur.

Kritický stupeň

- Existují silné náznaky toho, že v zemi dojde k teroristickému incidentu.
- K teroristickému útoku došlo, je vysoce pravděpodobné, že další útoky budou následovat.
- Nizozemí je často (opakovaně) zmiňováno v manifestech nejnebezpečnějších teroristických uskupení jako žádoucí cíl útoku.

Vláda Nizozemí byla přitom ohledně zahájení osvětové kampaně dlouho zdrženlivá. Důvodem byly mimo jiné obavy z paniky v obyvatelstvu. To se však ukázalo liché. Přísně vzato - panika už ve veřejnosti chronicky existuje, jak ostatně dokazují průzkumy veřejného mínění. Naopak, asi 60 % obyvatel státu se považuje za nedostatečně informované o hrozcím nebezpečí. Tím, o čem si v České republice můžeme zatím jenom nechat zdát, je finanční podpora, které se protiteroristická osvěta v Nizozemí těší. **Celkově bylo pro kampaň „Nizozemí proti terorismu“ pro roky 2006 a 2007 vyhrazena suma 400 000 eur ročně.**

Velký důraz je kladen na aspekt **nakládání s podezřelými zavazadly** (podobně jako v kampani „Bezpečné cestování“, která byla zahájena z iniciativy Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky). Cestujícím je kladeno na srdce, aby si hleděli svých zavazadel, aby podezřelé předměty a chování okamžitě hlásili a v případě neštěstí se řídili pokyny oprávněného personálu.

Nejnovější úsilí je zaměřeno na roli soukromých firem (rafinerie, sklady, dopravní společnosti) z hlediska prevence a potírání terorismu. Soukromým provozovatelům je například důrazně doporučováno, aby hlásili všechny případy podezření ze ztráty zneužitelných látek (např. chemikálií).

V rámci zmíněné kampaně „Nizozemí proti terorismu“ byla vydána i příručka „**Jaké kroky může vaše společnost podniknout proti terorismu**“ („What steps can your company take to counter terrorism?“). Tento manuál podnikatelům poskytuje jednak základní výklad problematiky terorismu, ale hlavně přehled organizací veřejného sektoru, se kterými mohou a mají podnikatelé spolupracovat, a dále konkrétní rady v oblastech bezpečnostních strategií podniků, řízení mimořádných situací, personální a fyzické bezpečnosti, evakuace apod. Zajímavou pasáží je rovněž návod, podle něhož může management firmy zhodnotit zranitelnost konkrétní společnosti a posoudit pravděpodobnost útoku na ni z hlediska její „atraktivnosti“ pro teroristy.

Autoři přitom otevřeně říkají, že bezpečnostní opatření budou soukromé subjekty stát nemalé finanční prostředky. Navíc jde často o sdělování citlivých informací o společnostech. Na druhou stranu jsou však jmenovány výhody, které z přijetí doporučovaných opatření plynou. Vedle lepší výměny informací, hladké komunikace s úřady a naplnění práva, jsou to např.: celkové zvýšení bezpečnosti podniku (které může vést k organizačním změnám a zvýšení produktivity práce), kontinuita fungování podniku a snížení ekonomických škod a v neposlední řadě image společnosti.

Hlavním principem, který je možno vysledovat v celém

manuálu, je „důraz na ostražitost“. Přitom je apelováno na hlášení jakéhokoli podezřelého předmětu, situace či chování jednotlivce policejním složkám. Podnikatelům se rovněž doporučuje věnovat dostatečnou pozornost proškolení (ale i prověřování) jejich zaměstnanců. Zástupci Úřadu se rovněž účastnili výše zmíněné konference EURO PROTECT 2007, kde prezentovali mimo jiné zkušenosti s uplatněním manuálu. I když je tento materiál stále hodnocen jako kvalitní a přínosný, bylo konstatováno, že pro potřeby běžného podnikatele je příliš rozsáhlý. Proto byla vytvořena zkrácená verze, výňatek, který obsahuje jen nejnútější informace a rady.

V Nizozemí rovněž funguje „protiteroristický varovný systém“, tedy síť informačních spojení mezi bezpečnostními složkami a „protiteroristickými kontaktními osobami“ v rámci konkrétních institucí a kritické infrastruktury (vládní instituce, územní samosprávné celky, univerzity, soukromé podniky). Subjekty, zapojené do systému, tak po varování mohou rychle přijmout adekvátní opatření. Přičemž zástupci Úřadu na konferenci zdůraznili, že nejde o opatření ve smyslu přípravy na mimořádnou událost, jak ji známe z podmínek integrovaného záchranného systému. Jedná se o určitá nadstavbová opatření, ke kterým se přikročí na základě informací a doporučení zpravodajských služeb. Největší pozornost je věnována následujícím institucím či odvětvím: letiště Schiphol (předpokládá se rozšíření o další letiště), rotterdamský přístav (bude rozšířeno na všechny mořské přístavy), sektor zásobování pitnou vodou, železnice, energetika (zejména jaderné provozy) a finanční ústavy.

Další podklady k tématu:

- <http://www.nctb.nl/> (internetová stránka Úřadu protiteroristického koordinátora)
- <http://english.nctb.nl> (mutace stránek v angličtině)
- <http://www.crisis.nl> (internetová televize pro mimořádné události)
- <http://www.nederlandtegenterrorisme.nl> (kampaň „Nizozemí proti terorismu“)

NEJNOVĚJŠÍ VÝVOJ VE SPOJENÉM KRÁLOVSTVÍ

Druhou zemí, která stojí za zmínku, v níž v nedávné době došlo k dramatickému vývoji ve sledované oblasti, je Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Ačkoli tomu ještě nedávno nic nenavědčovalo, dospěly v červenci loňského roku zdejší úřady k rozhodnutí rovněž zavést systém „výstražných pruhů“, zpráhledňujících míru ohrožení země terorismem.

Stupně jsou koncipovány tak, že zahrnují celou zemi, nikoli jednotlivé lokality. „Vláda a ministerstvo vnitra si stále více uvědomují, že veřejnost má právo vědět, co děláme,“ nechal se k tématu slyšet tehdejší ministr vnitra Reid (*Británie zavádí veřejný systém varování před terorismem; in: ČTK, 10. VII. 2006.*).

Bezpečnostní složky hodnotí nebezpečí v pěti stupních:

- nízké (low): útok je nepravděpodobný;
- střední (moderate): útok je možný, ale ne pravděpodobný;
- podstatné (substantial): útok je možný;
- vážné (serious, severe): útok je vysoce pravděpodobný;
- kritické (critical): útok je bezprostředně očekáván.

Vyhlášení konkrétního stupně je v první řadě motivováno

Ostraha chemických provozů

království. Na základě rozhodnutí a doporučení JTAC jsou nejen vyhlášovány „stupně“, ale může dojít i k velmi přesně zacílenému varování konkrétních potenciálních terčů útoku.

Odpovědné orgány přímo konstatují, že nejsou s to předjímat, jak často bude třeba „stupně“ měnit (zvyšovat či snižovat). Vše závisí na stavu zpravodajských poznatků v danou chvíli. Proto není možné „slibovat“, že bude konkrétní stupeň „obhajován“ v určitých, například měsíčních, intervalech.

Jak už bylo zmíněno, proběhla v říjnu tohoto minulého v Londýně konference s názvem EURO PROTECT 2007.

snahou informovat zainteresované experty (včetně policistů a personálu subjektů, které mohou být terčem teroristického útoku) o opatřeních, které je vhodné, respektive nutné přijmout.

Od zahájení fungování systému (1. srpen 2006, kdy byl vyhlášen „vážený“ stupeň), došlo k jeho změně zatím (říjen 2007) celkem čtyřikrát, přičemž se zatím pohyboval v samé horní části daného spektra:

- 10. srpen 2006: kritický stupeň;
- 14. srpen 2006: vážný stupeň;
- 30. červen 2007: kritický stupeň;
- 4. červenec 2007: vážný stupeň.

Aby bylo možné stanovit náležitý stupeň ohrožení, je třeba zvážit základní proměnné, respektive okolnosti, které s daným procesem souvisejí:

- **Dostupné zpravodajské informace:** Jen zřídka se jedná o zcela jednoznačné informace o konkrétní hrozbě. Mnohem častěji jsou získány všeobecné nebo neúplné informace, případně je možné vydedukovat určité poznatky z vývoje v zahraničí.
- **Schopnosti teroristů:** Co víme o konkrétní teroristické struktuře, jejích metodách a vybavení? Jaký je „styl jejich práce“ s ohledem na jejich útoky v minulosti? To vše dokresluje nebezpečnost či spektrum možných útoků, které hrozí.
- **Záměry teroristů:** Podle analýzy předpokládaných cílů teroristů je (někdy) možné usuzovat na nejpravděpodobnější terče či metody útoku.
- **Načasování:** Některé útoky jsou směřovány na určitá data (výročí předchozích „úspěšných“ útoků, jako například 11. září – útok na USA z roku 2001 – ale i jiné události, jako například 30. leden – krvavá neděle, masakr v Severním Irsku z roku 1972 atd.). Některé útoky jsou plánovány dlouho dopředu, jiné mohou být spáchány během okamžiku a není je možné odhalit ani komplexní zpravodajskou prací.

Hlavní slovo při vyhlášení, zvýšení či snížení stupně ohrožení patří Společnému středisku pro analýzu terorismu (Joint Terrorism Analysis Centre, JTAC). To bylo vytvořeno roku 2003. Jedná se o těleso pověřené analýzou a vyhodnocováním mezinárodního terorismu a jeho hrozeb ve vztahu ke Spojenému

Hlavním organizátorem této akce byl **National Counter Terrorism Security Office** (volně přeloženo Národní protiteroristický bezpečnostní úřad, dále jen NaCTSO), což je policejní tým, zařazený do Centra pro ochranu národní kritické infrastruktury. Hlavním posláním NaCTSO je naplňování dvou ze čtyř základních pilířů Strategie boje proti terorismu (tzv. CONTEST), pilířů „Připravit“ a „Ochránit“ („Prepare“ and „Protect“). Tyto pilíře si kladou za cíl nejen připravit případnou odezvu na teroristický útok v rámci soukromého sektoru, ale zejména zavádět ochranná bezpečnostní opatření, která teroristům „znesnadní práci“. Konkrétně se pak experti NaCTSO zabývají poradenstvím v bezpečnosti výbušnin, chemických, biologických, radiologických a jaderných látek a dále opatřeními k zabezpečení míst současného výskytu velkého množství osob, přičemž navrhují metodiky v oblasti plánování kontinuity podnikání a rady, jak omezit možnost spáchání teroristického činu proti soukromým společnostem. Zejména se zaměřují na typický (a vysoce nebezpečný) způsob útoku pomocí vozidel naplněných výbušninami.

Experti NaCTSO jsou neúnavní v hledání cest, jejichž prostřednictvím komunikují se soukromým sektorem. Příkladem mohou být semináře, během kterých zainteresovaní manažeři zakusí simulovaný teroristický útok. V rámci projektu ARGUS bylo zpracováno několik situačních modelů pro různé typy podniků – pro stadiony, nákupní centra, noční podniky. Nejnověji se připravuje baterie podkladů pro architekty a projektanty, kteří by v ideálním případě do budoucna měli ochranná bezpečnostní opatření chápat jako samozřejmou součást svých projektů.

Poradenská činnost bezpečnostních poradců NaCTSO je poskytována bezplatně. To je velký rozdíl oproti přístupu Nizozemí, kde experti Úřadu pouze podnikatelům doporučí, aby si nechali bezpečnostní opatření naplánovat (jinou soukromou společností), tudíž neposkytují zdaleka takový servis jako poradci NaCTSO. Ovšem pokud je řeč o samotné realizaci opatření, je samozřejmostí, že investice je uskutečněna na náklady zainteresovaného podnikatelského subjektu.

Za zmínku stojí fakt, že mezi nejčastěji zmiňované následky teroristického útoku, kterého se manažeři obávají, bývá uváděna ztráta reputace podniku. Podnikatelé si tedy uvědomují, že je nejvíce v jejich zájmu, aby se nestali terčem teroristů, a pokud by k něčemu takovému došlo, musejí se „vrátit do hry“ velmi

rychle. V opačném případě se totiž může stát, že po dobu, po kterou bude jejich podnik mimo provoz, si zákazníci zvyknou chodit jinak. Vzhledem k tomu, že na konferenci EURO PROTECT 2007 zazněla řada dalších zajímavých témat a námětů, pokusíme se v některém z příštích čísel Policisty přijít s podrobnějším článkem o této akci.

Více informací k tématu:

- <http://www.homeoffice.gov.uk/security/current-threat-level/> (na hlavní stránce Home Office není o „výstražném systému“ zmínka)
- <http://www.intelligence.gov.uk/> (informace o zpravodajských službách)
- <http://www.intelligence.gov.uk/publications/documents/threatlevels.pdf> (více o samotném konceptu výstražných stupňů)
- <http://www.mi5.gov.uk> (internetová presentace zpravodajské služby Spojeného království, UK Security Service)
- <http://www.fco.gov.uk/travel> (Ministerstvo zahraničních věcí informuje občany o bezpečnostní situaci v konkrétních zemích)
- <http://www.nactso.gov.uk> (presentace NaCTSO, pdf verze avizovaných manuálů atd.)
- <http://www.cpni.gov.uk> (Středisko pro ochranu Národní infrastruktury, Centre for the Protection of National Infrastructure)

JEŠTĚ JEDNOU O OSTROVNÍ ŘÍŠÍ

Pokud už je řeč o situaci ve Spojeném království, není od věci zmínit jeden konkrétní příklad dobré praxe, který s tématem komunikace s veřejností v mimořádných situacích souvisí.

V poslední době se stále častěji ve všech pádech skloňuje otázka spolupráce veřejné správy a soukromých subjektů při poskytování veřejné služby. Nejčastěji se jedná o tzv. projekty Partnerství veřejného a soukromého sektoru (Public Private Partnership – PPP). Tyto aktivity se týkají zejména zajištění investic soukromého sektoru do finančně nákladných projektů veřejné správy. Ostrovní království, které je kolébkou obdobných projektů, se však neomezuje jen na zmíněný model, ale nabízí také další způsob, jak využívat kapacity a know-how soukromých subjektů při rozvoji zajišťování bezpečnosti fyzických a právnických osob.

Název NORMIT je zkratkou pro **Norfolk Major Incident Team** (volně přeloženo „Norfolkský tým pro mimořádné události“). Jedná se o dobrovolné zájmové sdružení, založené v roce 1998. V současnosti tvoří členskou základnu NORMIT 124 organizací. Členství ve sdružení NORMIT je otevřeno regionálním partnerům, tj. subjektům, jejichž sídlo se nachází či jejichž působnost je zaměřena na hrabství Norfolk, a kteří projevíli

zájem podílet se na přípravě opatření, kterými se zmírní riziko mimořádných událostí, popř. jejich následky.

Členy NORMIT jsou nejen podnikatelské subjekty (např. O₂, ExxonMobil, Shell UK, Heinz), či zástupci akademické obce (City College Norwich, Norwich School of Art and Design, University of East Anglia), ale také orgány veřejné správy (Norfolk County Council, Norfolk Fire Service, Norfolk Public Health Network, British Transport Police, HMP Norwich Prison aj.).

Deklarovaným cílem organizace je zvýšit odolnost (resilience) svých členů a zkvalitnit jejich připravenost čelit případným mimořádným událostem. Podle paní Sarah Alcock, hlavního manažera NORMIT, mezi hlavní nástroje k dosažení takového cíle patří:

- zdokonalení vzájemné spolupráce lokálních subjektů veřejné a soukromé sféry;
- zlepšení koordinace a provázanosti činností mezi soukromými subjekty a místními orgány krizového řízení;
- vzájemná výpomoc jednotlivých členů prostřednictvím „databáze zdrojů“.

„Databáze zdrojů“ je přístupná prostřednictvím neveřejné části internetu určené výhradně členům NORMIT. Obsahuje pestrou škálu věcných zdrojů a služeb, od dopravních prostředků a satelitních telefonů až po konferenční prostory či instruktažní kurzy pro komunikaci s médii aj. Její výhodou oproti obdobným systémům je zejména fakt, že uvedené produkty a služby mohou členové NORMIT využívat i v době mimo mimořádné události. V současnosti se zvažuje rovněž ad hoc spolupráce se subjekty mimo NORMIT, které by byly ochotny za zvýhodněných podmínek nabídnout své služby členům sdružení.

S ohledem na aktivní účast územní samosprávy v NORMIT je logické, že činnost tohoto sdružení pozitivně ovlivňuje také zefektivnění systému krizového plánování (contingency planning) a stává se velmi vítanou aktivitou, podporovanou orgány zodpovědnými za koordinaci a výkon krizového řízení.

Myšlenka vzniku NORMIT se zrodila na oddělení krizového řízení radnice v Norfolku z důvodu reálné potřeby prohloubení vzájemné součinnosti soukromých subjektů a nutnosti zlepšení schopností odpovědných orgánů lépe a samostatně reagovat na vzniklou mimořádnou událost. V návaznosti na tyto nedostatky vznikl pilotní projekt, který se po úspěšném ročním zkušebním provozu stal v hrabství Norfolk trvalou součástí krizového plánování. V současnosti NORMIT působí jako vzor i partner pro další územní orgány krizového řízení ve Spojeném království.

V rámci celého Spojeného království je tato iniciativa ojed-

Jeden z podnětů NaCTSO: bariéry proti vjezdu vozidel (naplněných třeba výbušninou) u stadionu klubu Arsenal

MINISTERSTVO VNITRA RADÍ:

BUĎTE PŘIPRAVENI – INFORMUJTE SE – NENECHTE SE ZASKOČIT
více informací na <http://www.mvcr.cz/bdelost>

SEZNAM DŮLEŽITÝCH KONTAKTNÍCH SPOJENÍ A ÚDAJŮ

Instituce	číslo	poznámka
linky tísňového volání, které jsou k dispozici zdarma		
 Jednotné „evropské“ číslo tísňového volání	112	Číslo můžete použít ve všech mimořádných situacích a případech, kdy si nejste jisti, o jaký druh ohrožení se jedná. Na lince je možná komunikace v angličtině a některých dalších jazycích.
 Policie České republiky	158	Číslo použijte, pokud jste svědky dopravní nehody nebo spáchání trestného činu.
 Hasičský záchranný sbor České republiky	150	Číslo použijte, pokud jste svědky požáru nebo havárie s únikem nebezpečné látky.
 Zdravotnická záchranná služba	155	Číslo použijte při stavech ohrožujících život a zdraví.
 Obecní policie	156	Číslo použijte zejména pokud jste svědky narušení místních záležitostí veřejného pořádku (v obci, kde taková služba působí)
další telefonní čísla a jiné údaje		
lékař		
zubař		
energetická společnost		
(dodavatel elektřiny)		
plynárna		
vodárna		
telefonní společnost		
banka		
pojišťovna		

Instituce	číslo	poznámka
<i>autoopravna</i>		
<i>zvěrolékař</i>		
<i>telefon domů</i>		
<i>telefon do školy</i>		
<i>telefon do zaměstnání</i>		
<i>číslo občanského průkazu</i>		
<i>číslo pasu</i>		
<i>číslo řidičského průkazu</i>		
<i>číslo průkazu zdravotní pojišťovny</i>		

Během mimořádné situace se nejaktuálnější informace dozvíte s největší pravděpodobností z regionálních rozhlasových stanic:

Název stanice	Frekvence

Tyto stránky ve spolupráci se všemi členy domácnosti svědomitě vyplňte. vyplněné listy uložte ve vodovzdorném průhledném pouzdře (např. tzv. eurodesky) na dohodnutém místě. Kopie seznamu by měla být v případě potřeby součástí evakuačního zavazadla.

Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva Vnitra; oak@mvcz.cz

„Kufřík do nepohody“ distribuovaný v rámci iniciativy NORMIT: zavřený a otevřený, o sponzory v hrabství Norfolk není nouze.

nělá. Existují zde sice podobně zaměřené organizace (Leeds City Centre, nebo Berkshire Regional Business Continuity Forum), které však představují pouze nástroj pro výměnu informací soukromých a veřejných subjektů a jejich zkušeností při předcházení a řešení mimořádných událostí.

Činnost NORMIT se rovněž týká poradenství při přípravě krizové dokumentace, její ověřování a aktualizaci, návrhy a řízení cvičení včetně jejich vyhodnocení a pořádání seminářů, odborných kurzů a dalších vzdělávacích aktivit. Tyto služby NORMIT poskytuje nejen pro potřeby svých členů, ale (ovšem za úhradu) i pro další zájemce. Výnosy z této činnosti

Více informací k tématu:

- <http://www.normit.org>
(podrobnosti o iniciativě NORMIT)
- <http://www.ukresilience.info/nscwip/goinstayintunein.htm>
(více o kampani „Go In - Stay In - Tune In“)

tvoří, vedle ročních členských příspěvků, hlavní zdroj příjmů sdružení.

Při plnění výše uvedených úkolů se projevuje hlavní deviza NORMIT – vytvoření kompaktní platformy, na které otevřeně a rovnocenně diskutují a předávají si zkušenosti odborníci z různých oblastí veřejného života.

NORMIT se významným způsobem podílí také na zajištění komunikace s veřejností a zvyšování povědomí obyvatel Norfolk o vhodných postupech po vzniku mimořádné události, která je ve Spojeném království obecně na vysoké úrovni (např. zásady chování pro obyvatelstvo „Go in, Stay in, Tune in“, podrobnosti kampaně viz Policista 3/2006). Členové NORMIT se rovněž intenzivně zaměřují na tvorbu zásad a doporučení vhodných postupů při krizovém plánování u podnikatelských subjektů (Business Continuity Plan), u obyvatelstva (Family Emergency Plan, Community Emergency Plan) i na spolupráci s mládežnickými organizacemi a školskými zařízeními. Jedním z produktů NORMIT je balíček produktů, tzv. „Emergency Guidance E-tool“, který byl v elektronické podobě distribuován všem místním orgánům krizového řízení ve Spojeném království a je v současnosti hojně využíván při přípravě vzdělávacích a osvětových programů v oblasti krizového řízení.

Závěrem je možné konstatovat, že filozofie NORMIT se od svého vzniku stále přizpůsobuje a reflektuje na současné bezpečnostní hrozby. Zkušenost a především výsledky ostrovních kolegů ukazují, že úzká spolupráce a součinnost veřejného a soukromého sektoru nemusí končit u epizodických, individuálních projektů a lze ji efektivně využít jako běžný nástroj krizového plánování v kterémkoliv regionu, ať už ve Spojeném království, nebo třeba i v České republice.

Včasné zavolání může zachránit životy

TISŇOVÉ VOLÁNÍ / EMERGENCY CALL / NOTRUF

112

Nález podezřelého zavazadla

- zavazadlo neotvírejte ani nepřemísťujte
- nález ohlaste pracovníku hromadné přepravy
- jestliže není nikdo, komu nález ohlásit, volejte tísňovou linku a řiďte se pokyny operátora

Sdělení Ministerstva vnitra ČR: Současně zůstávají v platnosti národní čísla tísňového volání – 150 hasiči, 155 zdravotnická záchranná služba, 158 policie a 156 městská policie.

Ztepilý hasič z II. fáze Kampaně Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR propaguje linku 112

HROMADNÉ NEKÁZNĚ A VZPOURY VĚZŇŮ Z POHLEDU PENOLOGIE

PhDr. Jan SOCHŮREK, Ph.D.,
Institut vzdělávání Vězeňské služby,
oddělení penologického výzkumu

Vzpoury vězňů patří mezi ne příliš časté, avšak velmi závažné negativní jevy ve vězeních. Jejich příčiny, průběh, provedení a zvládnutí případného zákroku jsou předmětem pozornosti sdělovacích prostředků, a tím široké veřejnosti, odborných resortů, politiků, občanských iniciativ a v případech větších nepokojů i zahraničí, zejména v případech, kdy dojde ke zraněním nebo větším škodám na majetku.

Vzpoury vězňů jsou staré jak instituce věznění sama. Pro personál věznic představují totéž, co pro policisty násilné demonstrace a jiné protestní akce. Vzpoury vězňů jsou specifické omezeným prostorem, ve kterém vznikají. Někdy se omezí jen na jednu ubytovnu nebo část vězení. V těchto případech se vzpoury ani nemusí účastnit všichni zde ubytovaní vězni. Častěji však vzpoura zachváť celé vězení, popř. i několik věznic.

Na vzpouře vězňů lze pohlížet z mnoha hledisek, přičemž nejdůležitější jsou hlediska právní¹⁾, penologická, sociálně psychologická a sociologická. My se v dalším textu soustředíme na hlediska penologická, která v sobě nutně obsahují i ostatní výše naznačené aspekty.

Zvláště důležitým aspektem vzniku hromadné nekázně nebo vzpoury je stupeň a intenzita citové náklady. S určitou dávkou nepřesnosti lze říci, že citová náklaza je tím výraznější, čím větší počet vězňů se do vzpoury zapojí. Hlavními aktéry vzpour jsou frustrovaní jedinci. I když, přísně vzato, můžeme do této kategorie zařadit téměř každého vězně, vnitřní prožívání, a hlavně vyrovnávání se s frustrujícími aspekty věznění je přísně individuální. L. Čírtková připomíná, že „frustrace (pocit neuspokojení) je vždy spjata s negativními emocemi: nepohodou, nevolí, odmítáním, odporem, hněvem nebo také pocitem bezmoci a bezraděje.“²⁾ Vzpoury bývají často spojeny s vandalismem, a to mnohdy bez ohledu na to, zda vězni ohroží své životy (např. podpalování lůžkovin, matrací, zařízení cel apod). Méně časté je napadání personálu nebo jeho vzetí jako rukojmí. Rovněž vězni, kteří jsou pasivní nebo se odmítají vzpoury účastnit, jsou jen někdy fyzicky napadáni, častěji jsou pohružkami nebo jinými formami nátlaku nuceni se na vzpouře podílet. Těchto činů se dopouští většinou jen omezená skupinka vězňů, zpravidla s cílem získat autoritu a zastrašit váhající vězně.

Na rozdíl od davu, který vzniká většinou náhle, je pro vzpouru charakteristické, že propuká většinou jako výsledek kulminace napětí ve věznici. Někdy hraje roli i vnější situace ve společnosti, zejména v obdobích sociálního nebo politického napětí ve společnosti nebo společenských změn.

Z uvedeného vyplývá, že předejít vzniku vzpour ve věznicích lze. Je však nutné včas rozpoznat skutečnosti k nim vedoucí a při-

jmout včasná a vhodná opatření. To se spíše týká obecných preventivních opatření, jako je zlepšování zázemí věznic, výcvik personálu k taktickému jednání, získání dostatku práce pro vězně, vyplnění volného času vězňů aktivitami a co nejdelší přímé působení personálu na vězně. Je však nutné přiznat, že v mnoha případech je vznik vzpoury nebo hromadné nekázně tak rychlý a spád událostí natolik překotný, že ji nelze předvídat, ani jí nelze předejít. Na tom nic nemění skutečnost, že pověstnou jiskřičkou, která pak zažehne vzpouru, může být i banalita.

Z penologického hlediska je zřejmé, že s úzkým právnickým vymezením vzpoury nemůžeme vystačit. Byť z právního hlediska jde o vzpouru, má např. odmítnutí opustit ubytovnu na pokyn dozorce, a tím nesplnění jeho pokynu, zcela jiný charakter než násilné útoky na příslušníky nebo ničení zařízení věznic. Proto z penologického hlediska rozdělujeme tyto události na:

- hromadná vystoupení
- hromadné nekázně
- vzpoury

Za hromadné vystoupení vězňů považujeme jejich nenásilný, zpravidla pasivní odpor a projevy neposlušnosti. Jsou to např. odmítnutí odebrání stravy, opuštění cely, ubytovny nebo jiného prostoru atd. Chybí zde aktivní projevy přímé agrese, spíše má toto chování charakter pasivní nepřímé agrese (použijeme-li Bussovo dělení agresivního chování).

Hromadnou nekázní vězňů nazýváme nenásilné, avšak agresivní chování nebo odmítnutí poslušnosti skupinou vězňů, které není spojeno s hromadným ničením zařízení nebo násilnostmi. Jde např. o projevy verbální agrese, jako je pokřikování, nadávky, výhrůžky, zabarikádování se atd.

Vzpoua je hromadné vystoupení vězňů proti vězeňskému řádu, které je spojeno s hromadným ničením věcí a násilnostmi jak proti lidem, tak věcem a majetku.

Příčiny vzniku

Pro vznik vzpoury ve věznicích jsou důležité čtyři aspekty:

- vnitřní situace ve věznici
- vnější situace ve společnosti
- „příklad“ jiných věznic
- rozdíly mezi vězeními

Vnitřní situace ve věznici

Na vnitřní situaci ve věznici působí mnoho aspektů. Hlavním úkolem Vězeňské služby z hlediska snížení pravděpodobnosti vzniku vzpour je věnovat pozornost vnitřní bezpečnosti, kontrole, spravedlnosti a výchovnému zacházení, přičemž je nutné dbát na vyváženost všech čtyř složek.

Důležitou roli hraje zejména kapacitní přetížení³⁾ některých věznic.⁴⁾ To způsobuje nejen malý životní prostor pro vězně, ale i pochopitelné narůstání počtu konfliktů mezi nimi. Vězeňský personál nemá možnost důsledně diferencovat vězně a často spolu musejí žít lidé, kteří se svými vlastnostmi, charakterem

¹⁾ § 172 trestního zákona uvádí, že trestného činu vzpoury se dopustí ten: „kdo se zúčastní vzepření skupiny vězňů dozorcímu orgánu, jeho rozkazu nebo vězeňskému řádu“ a „bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let. Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, zorganizuje-li čin uvedený v odstavci 1.

²⁾ Čírtková, L.: Psychologické pozadí demonstrací. Policista, 2000, č. 8.

a dalšími individuálními zvláštnostmi osobnosti spolu nesnou. Svoji roli hraje i „ponorková nemoc“ a některé další aspekty, jako jsou např. homosexuální vztahy, tzv. druhý život apod. Závažným problémem se může do budoucna stát i možný nárůst počtu vězněných cizinců.

Umisťování vězňů do cel ve vazebních věznicích se primárně řídí právními aspekty (důvody vazby podle § 67b či 67 a,c tr.ř. atd.) a k dalším psychologickým, pedagogickým a jiným zásadám se přihlíží až sekundárně.

Důležitými aspekty vnitřní situace věznice je napětí jak mezi vězni navzájem, tak mezi vězni a personálem. Významnou roli zde hraje především dodržování zásad bezpečnosti, kontrola a dodržování zákonnosti.

Přehnaný důraz na bezpečnost, spojený s příkrostití jednání personálu věznice, může vést k růstu napětí ve věznici. Proto je nutné zvláště dbát na to, aby byl pečlivě vyvážen poměr mezi dodržováním zásad bezpečnosti a napětím mezi personálem a vězni. Je nutné počítat i se zvláštním hodnotovým a normativním systémem vězňů, kteří mají často zcela jiný názor na to, co je a co není spravedlivé, než společnost.⁵⁾

Většina aspektů tvořících vnitřní napětí ve věznici je dána objektivními skutečnostmi, které přináší samotná podstata věznění. Jsou to především:

- výrazná proorganizovanost vnitřního života
- povinnost podřízovat se pokynům příslušníků a zaměstnanců
- ztráta soukromí pro vězně
- nutnost pobytu na malém prostoru ve vynuceném kolektivu
- nemožnost svobodného nakládání s volným časem, odpočinkem apod.
- osobní prohlídky a prohlídky cel
- pocit soustavného dozoru

Napětí ve věznici vytváří i frustrace dalších běžných potřeb. Příčinou nejčastějších výhrad vězňů je kvalita stravy a kvalita lékařské péče. Ve věznici, kde výběr jídel je omezen a stravu dostává několik stovek lidí, je zcela přirozené, že každé jídlo nemůže vyhovovat každému. Týká se to jak druhu jídla, tak jeho ochucení. Podobně lékařská péče v českých věznicích je na vysoké úrovni. Každý vězeň se k lékaři dostane, kdykoliv o to požádá. V mimopracovní době je přivolána lékařská pohotovost. Vězeňská služba provádí ročně desetitisíce eskort s vězni k odborným vyšetřením v civilních zdravotnických zařízeních. Přesto vězeň může považovat ošetření za nedostatečné, a to spíše ze subjektivních než objektivních důvodů.

Závažným důvodem je i složení personálu. Ve Vězeňské službě je poměrně vysoká fluktuace, a tím i značná obměna především strážných a dozorců, přičemž většina dozorců pracuje v přímém styku s vězni. Jde většinou o velmi mladé lidi, kteří mají problémy zejména se svými vězněnými vrstevníky a věkově výrazně staršími vězni. Obě tyto skupiny těžce nesou moc, která je dozorcí nad nimi dána, a to i přesto, že se dozorce chová k vězňům profesionálně, slušně a korektně. Jde však o výše zmíněné problémy, kdy vězeň by rád odpočíval, leč dozorce mu nařizuje provést nějakou hromadnou činnost, např. nástup na oběd, vycházku (kterou vězeň může odmítnout) apod.

Dozorce také většinou provádí neoblíbené osobní prohlídky a prohlídky cel.

Svoji roli hrají i osobní sympatie a antipatie mezi příslušníkem a vězněm.

Velmi častou příčinou, která vyvolá negativní reakci vězně, je zamítnutí nějaké jeho žádosti, byť zamítnutí je v souladu s právem a vězeň si je často vědom neoprávněnosti svého požadavku.

Mezi hlavními aktéry vzpour velmi často nalézáme vězně, kteří byli do příslušné věznice přemístěni před relativně krátkou dobou. Přemístění do nového, neznámého prostředí (noví spoluvězni, nový personál věznice, nový vnitřní řád, celková atmosféra) představuje ze zjevných důvodů pro většinu vězňů výraznou psychickou zátěž. Nový vězeň může podrážděně reagovat

na skutečnosti, které jak stávající „místní“ vězni, tak personál považují za normální. K jeho projevům nekázně se pak mohou připojit další.

Napětí mezi vězni je způsobováno rozdílností jejich osobností a výše zmíněnou „ponorkovou nemocí“. Vězni nemají rádi přemísťování mezi celami, zároveň se mezi nimi začne projevovat po delším společném pobytu únava přerůstající často v nesnášenlivost a vzájemnou agresivitu. Svůj podstatný díl na tom má, jak je výše uvedeno, kapacitní přetížení věznic. Sami vězni uvádějí, že během 6–9 dnů vědí o druhém vše a prakticky se již nemají o čem bavit.⁶⁾

Vnější situace ve společnosti

Vězni se většinou, a to i v demokratické společnosti, považují za oběti režimu či mocenské (dle jejich názoru) zvléště státu. Veřejné projevení akceptace trestu a pocitu viny ze strany odsouzeného je v kriminální subkultuře tabuizováno. Za oběti justice a společnosti se tak vydávají téměř všichni pachatelé. Mnozí sice uznávají svoji vinu, ale za nepřiměřenou považují délku trestu, popř. to, že spolu s nimi nebyli potrestáni i další apod.⁷⁾

„Příklad“ jiných vězení

Věznice nejsou dnes v žádném případě izolovány a dávno pryč je doba, kdy zprávy mezi vězeními (často s nepochopitelnou rychlostí) zajišťovali jen vězni eskortovaní mezi jednotlivými věznicemi. (Nutno přiznat, že zdrojem informací pro vězně byli a jsou často i příliš upovídaní zaměstnanci.) Dnes díky masmédiím jsou informace téměř okamžité. Příkladem je např. šest vzpour vězňů, které se rozhořely ve Velké Británii během dubna 1997, nebo vlna nepokojů v českých věznicích počátkem roku 2000. Jen velmi výjimečně vězni své vzpoury předem promyslejí a koordinují.⁸⁾ Vyloučit jistě nelze ani motiv falešné solidarity.

Iniciátory a vůdci vzpour ve věznicích jsou velice často vězni trpící různými poruchami osobnosti, poruchami chování, kverulanti a negativně dominantní jedinci. Tito lidé často mají poměrně vysokou autoritu v pochybné hodnotové hierarchii vězněné kriminální subkultury. Zvláštní autoritě se těší pachatelé násilných trestných činů, zejména spáchaných na příslušnících policie nebo vězeňské služby, pachatelé loupeží se zbraní (zejména pokud byl případ hodně publikován) a kriminálně zkušenými recidivisty („kmeti, kingové“) nebo i účastníci zdařených útěků nebo účastníci vzpour vězňů. Naopak neoblíbeni jsou pachatelé sexuálně motivovaných trestných činů spáchaných zejména na dětech (§ 242 tr. z.).

³⁾ Kapacitní přetížení věznic nelze chápat pouze jako překročení ubytovací kapacity věznice. Spíše jde o malý počet cel, který brání důslednější a „jemnější“ diferenciaci vězňů podle penitenciárních kritérií, zejména s přihlédnutím k jejich osobnostem. Podobně sem řadíme omezený počet personálu a prostor pro provádění terapeutických, vzdělávacích a zájmových aktivit s vězni.

⁴⁾ Dále budeme pro stručnost používat pouze termín „věznice“, kde bude dále v textu třeba rozlišit výkon vazby a výkon trestu, použijeme název správný, tedy vazební věznice (VV) nebo věznice (V).

⁵⁾ Věznové se zvláště neradi podřizují osobním prohlídkám, což je z lidského hlediska jistě pochopitelné. Argument, že pokud by nepřenášeli na celý nedovolené, často i útočné předměty, pak by se tyto preventivní bezpečnostní prohlídky nemusely dělat, přijmou jen výjimečně. Stejně tak odmítají argument, že ani příslušníkům Vězeňské služby nedělá realizace tělesných prohlídek u vězně prázdnou radost.

⁶⁾ Dozorce shodně uvádějí, že tato činnost patří, podobně jako prohlídky cel, k velice nepříjemným.

⁷⁾ Tento problém je aktuální zejména tam, kde je uplatňován celový systém, tedy vězni jsou většinu času zamčení na cele s omezeným kontaktem jak s personálem, tak dalšími vězni. To se týká zejména vazebních věznic, věznic se zvýšenou ostrahou (typ D) a některých věznic s ostrahou (typu C).

⁸⁾ Z historie je známo, že v době útoku francouzského lidu na Bastilu, kterým začala francouzská revoluce v roce 1789, bylo v tomto nezáviděném symbolu královské zvléště osm vězňů, mezi nimi i markýz de Sade, podle něhož získala své jméno parafilie v aktivitě sadismus.

Rozdíly mezi vězeními

Zvláště nežádoucím jevem z hlediska vzniku možných vzpour je nejednotnost mezi věznicemi při vyžadování plnění povinností vězňů. Mezi různými vězeními, i když jejich fungování je přísně svázáno zákony a předpisy, existují rozdíly. Ty jsou laickému a nezasvěcenému pozorovateli téměř skryty, v hodnotách a normách vězněné kriminální subkultury však hrají významnou roli.

Jsou to zejména

- možnost zařazení do práce a charakter práce
- rozdíly v náročnosti přístupu vězeňského personálu, především v tom, jak důsledně je vyžadováno plnění povinností ze strany vězňů
- životní podmínky ve věznici z pohledu vězně – je to např. kvalita stravování, lékařské péče, ubytování atd.
- osobní situace vězně v konkrétní věznici (např. dostupnost věznice pro návštěvy příbuzných, pozice mezi vězni, vztahy s personálem atd.)
- možnosti zájmové činnosti a volnočasových aktivit, zejména dostatek prostor pro sport.

Je nutné si především uvědomit, že výše uvedené skutečnosti lze jen obtížně objektivizovat. Rozhodující jsou pocity vězňů, někdy dost vzdálené realitě. Vzpoura velmi často vznikne náhle jako „výbuch“ hněvu a až následně si její aktéři hledají racionální příčiny a zdůvodnění svého jednání. Zároveň je nutné si přiznat existenci vězňů – rozvracečů. „Ať už by se jakkoli zlepšily podmínky ve věznicích, stále zde bude pravděpodobně existovat skupina rozvracečů a riziko nepokojů.“⁹⁾

Stadia vzpoury vězňů

Taft a England¹⁰⁾ uvádějí stadia vzpoury vězňů, které si pro potřeby této stati modifikujeme takto:

Stadium násilného chování a ničení – z časového hlediska je poměrně krátké a obvykle netrvá více než několik hodin. Jde o situaci těsně po vypuknutí vzpoury, tedy období jakési exploze emocí. Psychologicky jde o silný skupinový afekt, probíhající formou stupňující se citové náklady. Situace má mnoho společného s davem. V tomto stadiu se mnoho vězňů chová tak, jak by se za normálních okolností nezachovalo, a v podstatě se nechá strhnout ostatními. Komunikace je téměř znemožněna, ze strany vězňů nejsou pokusy o ni zpravidla akceptovány. Správa věznice je situací většinou zaskočena a její činnost se omezuje na zabránění ohrožení životů vězňů, personálu a vzniku velkých škod. Výjimkou v této situaci není ani např. podpalování předmětů na celách, ze kterých by se při větší intenzitě požáru vězni nedostali nebo by se v nich udusili. Toto stadium trvá zpravidla několik hodin, není však vyloučeno jeho opakování.

Eskalace násilností může být také plánovaná a záměrná, i když v případě vzpour vězňů tomu tak většinou není. Někdy mohou organizátoři vzpoury předpokládat, že tak vyprovokují pořádkové síly k razantnějšímu zákroku. Ohraničená skupina vězňů-startérů na straně jedné vyprovokuje konflikt se stranou

druhou, tedy dozorcí či pořádkovými silami, kteří jej akceptují. Cílem je „solidarizační efekt“¹¹⁾ veřejnosti s „obětmi brutality“ ze strany vězeňského personálu či policie.

Stadium kladení ultimát a požadavků. Z masy vězňů se postupně při nepokojích vynoří malá skupina vůdců¹²⁾, která se (na rozdíl od prvního stadia) snaží komunikovat, i když v podstatě formou jednosměrných nároků a ultimát. Často předkládá seznam svých požadavků od politických změn či změn zákonů, odvolání některých členů personálu až po úpravu cel apod. Dožadují se návštěv vrcholných politiků, aktivistů, a zejména možnosti vystoupit ve sdělovacích prostředcích nebo alespoň jejich přítomnosti. Děje se tak v okamžiku, kdy první nával zlosti pominul a vězni chtějí prosadit své cíle.

Tomuto stadiu obvykle předchází postupně opadnutí emocí převážně pod vlivem přirozené únavy aktérů.

Stadium prezentace důvodů vzpoury. Vězni vedou své stížnosti proti zákonům, situaci ve společnosti atd., ale zejména proti správě věznice. Dovolávají se sympatií a podpory veřejnosti. Snaha o komunikaci je deklarována velmi jasně a zřetelně (chtějí jednat). Pravý důvod vzpoury tak zůstává často skryt. Vězni poukazují na skutečnosti, které jsou veřejnosti srozumitelné – stravu, ubytovací podmínky, hygienu apod. Je nutné si však položit otázku, proč jim tento „status quo“ dlouhodobě nevádí a náhle je vydáván za příčinu vzpoury. Je zřejmé, že pravé důvody jsou jiné.

Návrat k normálnímu životu věznic. Základní charakteristikou této fáze je postupný návrat moci do rukou správy věznice. Děje se tak většinou po několika dnech. Dnes se již výjimečně sahá po silových zákrocích, i když vhodná demonstrace síly (např. ukázání se zásahové jednotky) může výrazně přispět k urychlení zklidnění situace. Je-li však tento okamžik demonstrace síly zvolen nevhodně, pak se celá záležitost vzpoury může vrátit do prvního stadia.

Obecně lze konstatovat, že hromadné nekázně a vzpoury vězňů mají mnoho podobných nebo shodných rysů s davovými situacemi, zejména s davy agresivními.

Obecná prevence vzniku těchto událostí neexistuje. Výše jsme citovali britského experta Woolfa, který konstatuje stálou existenci skupin rozvracečů. Důležitá je osobní znalost vězňů a situace ve věznici. Rovněž výcvik personálu k taktickému vystupování je více než potřebný. K minimalizaci možnosti vzniku vzpour povedou opatření k zlepšení životních podmínek vězňů¹³⁾, ale i tak je nelze vyloučit.

Vzpoury jsou v životě každé věznice závažnou mimořádnou událostí, při které hrozí ztráty na životech nebo zdraví jak příslušníků a zaměstnanců Vězeňské služby, tak příp. zasahujících policistů, ale i vězňů. Rovněž hrozí velké škody na majetku. Vzpoury mají i celospolečenské dopady, protože jsou sledovány sdělovacími prostředky (včetně zahraničních) a mají vliv i na postoje veřejnosti.

PRAMENY

Bajcura, L.: Čtrnáct let po Woolfově zprávě. České vězeňství, 2005, č. 1.
Čech, J. et al.: Psychologie pro policii a justici. 1. vydání. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2005. 603 s. ISBN 8089034-91-8.
Čermíková, V. – Sedláček, V.: Základy penologie pro policii. 1. vydání. Praha: Policejní akademie, 2002. 148 s. ISBN 80-7251-104-1.
Čermíková, V.: Sociální ochrana. 1. vydání. Praha: Policejní akademie, 2005. 163 s. ISBN 80-7251-207-2.
Čírtková, L.: Psychologické pozadí demonstrací. Policista, 2000, č. 8.
Kopp, P. a kol.: Penitenciární psychologie. 1. vydání. Bratislava: Akadémia Policajného zboru SR, 2004. 103 s. ISBN 80-8054-326-7.
Kozoň, A.: Špecifika zaobchádzania s odsúdenými vo väzení. 1. vydání. Personal Konsultant. Trnava 2006. 172 s. ISBN 80-969455-8-0.
Netík, K. – Netíková, D. – Hájek, S.: Psychologie v právu. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997. 140 s. ISBN 80-7179-177-6.
Sochůrek, J.: Nástin vybraných problémů forenzní

psychologie. 1. vydání. Liberec: TU, 2002. 175 s. ISBN 80-7083-680-6.
Sochůrek, J.: Vybrané kapitoly ze sociální patologie. 1. vydání. Liberec: TU, 2001. 81 s. ISBN 80-7083-494-3.
Sochůrek, J.: Nástin vybraných problémů viktimologie. 1. vydání. Liberec: TU, 2003. 81 s. ISBN 80-7083-745-4.
Sochůrek, J.: Současná toxikomanická scéna vězněné kriminální populace. In Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích. Praha: IKSP, 2000.
Sochůrek, J.: Kapitoly z penologie. 1. vydání. Liberec: TU, 2007. 67 s. ISBN 978-80-7372-205-4.
Taft, D. R. – England, R. W.: Criminology. New York: Macmillan Com., 1964.
Urbanová, M.: Osobnost odsouzeného a formování skupin ve VTOS. In Uplatňování skupinových metod vo výchově. Bratislava: MS SSR, 1983.
Vágnerová, M.: Psychopatologie pro pomáhající profese. 3. vydání. Praha: Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-3.
Woolf, L. J.: Prison disturbances April 1990. London: HMSO, 1991.

⁹⁾ Výjimkou potvrzující pravidlo je akce „Alcatraz“ z roku 2001, kdy byl odhalen úmysl vyvolání vzpour v českých věznicích ze strany některých skupení cizojazyčných skupin organizovaného zločinu. Cílem bylo využít chaosu a osvobodit některé jejich vězněné členy. Úmysl byl ve spolupráci Vězeňské služby a Policie ČR zjištěn a včas eliminován.

¹⁰⁾ Woolf, 1990, s. 45.

¹¹⁾ Taft, England, 1964, s. 431.

¹²⁾ Čírtková, L.: Psychologické pozadí demonstrací. Policista, 2000, č. 8.

¹³⁾ Ta nemusí být totožná s těmi, kteří stáli v čele vzpoury v jejích začátcích. V této skupině se objeví zejména dominantní jedinci, kteří se těší prestiži mezi vězněnými. Někdy Tito vězni sehrávají i pozitivní úlohu, protože např. zastaví násilnosti apod.

¹⁴⁾ I když se výrazně navýšily počty personálu, který přímo pracuje s vězni (vychovatelé, speciálních pedagogů, psychologů, vychovatelů terapeutů, sociálních pracovníků), byla zřízena specializovaná oddělení pro zacházení se specifickými a problémovými skupinami vězňů, do věznic docházejí pracovníci nevládních neziskových organizací a rovněž se zlepšilo vybavení věznic i pro volnočasové aktivity, potřeby moderního zacházení s vězněnými nejsou stále naplněny.

ANTI KONFLIKTNÍ TÝM

Policie ČR – Správy hl. m. Prahy

Doposud již bylo v celé ČR vyškoleny pro tento projekt cca 130 policistů. Mají na sobě křiklavé reflexní vesty s označením Antikonfliktního týmu, ale přesto nejsou na každém opatření „vidět.“ Pracují na základě dobrovolnosti. Společně s východočechy a jihočechy se u pražské správy tento projekt zrodil téměř jako poslední ze všech osmi správ krajů. Pilotní projekty týmů AKT byly spuštěny již v roce 2005 u Západočeské, Severočeské a Severomoravské Správy. Antikonfliktní týmy nejenom v Praze, ale i u ostatních správ krajů jsou vlastně „virtuální,“ neboť jejich členové zůstávají zařazení na svých stávajících tabulkových místech. V současné době má již každá správa zřízený svůj samostatný AKT. Pražský tým vznikl na základě rozkazu č. 45 ředitele P ČR Správy hl.m. Prahy ze dne 12. března 2007. Duchovním otcem celého projektu je pplk. Mgr. Milan Kroužil z Policejního prezidia a koordinátorem pražského týmu je pplk. JUDr. Josef Draexler. O zrodu této novinky v Praze a o první zkušenosti z realizací tohoto projektu nám napsal vedoucí Antikonfliktního týmu Správy hlavního města Prahy nrap. Bc. Martin Koryčanský, DiS.

„Pokud můžeme konfliktům předcházet, a nikoli je řešit, je to vždycky lepší, levnější a lidštetší.“

pplk. Mgr. Kroužil

Historie vzniku AKT:

Počátek zrodu myšlenek o antikonfliktním (preventivním) působení u policie se datuje do poloviny 90.let v SRN u Pohotovostního pořádkového pluku policie Berlín. Existence a využívání těchto týmů byla v Berlíně součástí nové strategie zvládání akcí s účastí většího počtu osob spojených s bezpečnostními riziky. (V Sasku byly vytvořeny tzv. Komunikační týmy, ve Francii tzv. „informační brigády“.) Obecně od 90.let rostla agresivita účastníků na akcích s větším počtem osob (hlavně fotbalová utkání ap.) a postupně se také zvyšoval nejen počet zákroků ze strany policie, ale také jejich závažnost. Toto následně vedlo ke kritice bezpečnostních sborů a zpochybňování jejich práce. Na základě toho byl vznesen požadavek ke zdokonalení a zviditelnění policejních postupů.

VZNIK ANTI KONFLIKTNÍHO TÝMU V PRAZE

Filozofie Antikonfliktního týmu – AKT spočívá především v uplatňování prevence před represí. Je to jakási „podaná ruka policie“ směrem k veřejnosti. „Kdo tuto preventivní ruku ze strany policie odmítá a jeho jediným cílem je využívat patřičně zmedializovaný střet s policií k sebezviditelnění, tak ten musí počítat s důraznější a nekompromisní komunikací těžkoooděnců z pořádkových jednotek. Pro některá individua se totiž policie stává pouze jakýmsi pro-

středkem adrenalinové zábavy a sport je pro ně zneužitým nástrojem k demonstraci násilí.“

Pražský AKT má v současné době 16 členů a v dohledné době se bude dále rozšiřovat. Mezi patnácti muži je i jedna odvážná žena. Věkový rozptyl u týmu je od 22 do 41 let a členy jsou většinou řadoví policisté místních oddělení Policie ČR a PMJ. Během devíti měsíců loňského roku byl AKT nasazen při jednácti bezpečnostních opatřeních jako např. příjezd prezidenta Bushe, rizikové fotbalové zápasy Slavie, tzv. Křišťálová noc ap.

Podobně jako je tomu i u jiných krajů, vykonávají členové týmu svou práci „navíc“ ke svému současnému zařazení na svých odděleních. Spousta lidí žije v domněnku, že existuje nějaký „Antikonfliktní útvar“, kde by členové týmu, třeba hasiči, čekali, až bude potřeba uskutečnit nějaký výjezd. V dohledné době se ale toto měnit nebude. Většinou se o nasazení do akcí ví nějaký čas dopředu, což musí stačit na zajištění požadovaného počtu členů. *„Byla by lež, kdybych tvrdil, že svolávat „antikonfliktní policisty“ na opatření je jednoduché. Na mnoha odděleních dávají vedoucí najevo svou neochotu použít své lidi do akcí, které se třeba odehrávají mimo jejich rajon! V tomto případě mám já osobně štěstí na nadřízeného, který moji činnost, jak sám říká, „tíse podporuje.“*

„Členové AKT mají za úkol vnést transparentnost do policejního jednání.“

Členové týmu nepobírají za svou činnost nějakou zvláštní mzdu navíc, pouze je v jejich případě zařazení do týmu navýšen tzv. měsíční rizikový příspěvek o 300 Kč. Někomu se to možná může zdát málo, nicméně tato služba se bere jako dobrovolná. Nikdo nesmí být do týmu tzv. „navelen rozkazem“. Žádný z antikonfliktních policistů by tuto práci s lidmi neměl dělat jen kvůli penězům. Ostatně od toho se také odvíjí citlivá výše finanční motivace, která spolehlivě odradí různé akční typy a chytráky, kteří by si chtěli třeba jen přivydělat. Kdo si myslí, že se činnost AKT podobá pracovní náplni vyjednávačů, tak se hluboce mýlí – zaměřují se sice na bezprostřední komunikaci s lidským protějškem, nicméně nezachraňují životy na římsách a nezvoní jim telefony ve tři ráno. A pokud je zřejmé, že se schyluje k zákroku pod jednotným velením, tým se ihned stahuje. O samotném vyslání AKT rozhoduje

zástupce ředitele správy pro uniformovanou policii na základě žádosti, v době jeho nepřítomnosti rozhodují o nasazení AKT zástupci ředitele správy. Každý člen Antikonfliktního týmu bývá označen a vystrojen reflexní vestou žluté barvy, na jehož zádech je umístěno identifikační číslo. Číselná řada na reflexních vestách pražského AKT, začíná číslicí 8 (801 atd., každý kraj má pak svou číselnou řadu).

Je také potřeba říct, že filozofie antikonfliktního cukru se nedá aplikovat na účastníky davu či shromáždění vždy a všude. Pokud je zřejmé, že se nevyhnutelně schyluje k fyzickému střetu, tam je již zbytečné rozvášněnému fanouškovi vysvětlovat, že by se mohl dopustit porušení zákona. Obecně platí, že členové AKT nerozmlouvají s lidmi formou policejní mluvy, tzv. „právníčiny“. Tomu by běžný občan nemusel vždy rozumět. Důraz se tedy především klade na srozumitelnou „polidštěnou“ komunikaci, podpořenou selským rozumem. Člen týmu by se měl umět dokázat domluvit s „vychytralým vysokoškolačkem“, ale také s rozhořčeným fanouškem baníku. Takový fanoušek může chodit celý měsíc poctivě do práce a těšit se, že pojedou o víkendu podpořit svoji klubovou lásku na Spartu. Prostě si užít a také si možná „ručně popovídat“ se spartany. Tam ale střetu zabránil těžkooděnci, a on to nemůže pochopit!? Právě tady je prostor pro transparentní komunikaci, tady je třeba veřejnosti předvést, že není smyslem policejního opatření dav za každou cenu zapacifikovat.

Fanoušků se můžeme ptát, jestli jim stojí za to přijet domů s rozbitou hlavou, nebo zda hodlají v případě protiprávního jednání strávit noc v pohostinné policejní cele. „Policisté v plné zbroji nejsou pro ně partnerem pro komunikaci! Cílem AKT je v těchto případech vyplnit komunikační mezeru mezi davem a Policií ČR.“

„Cílem diskuse by nemělo být vítězství, ale pokrok.“

Často se o pražském antikonfliktním zázemí traduje, že zde není u vedoucích funkcionářů vybudovaná

dostatečná základna či vůle. Že zde chybí jakési nadšení pro zapojení projektu AKT do postupů policie. Policisté z pořádkových jednotek dosud nespolečupracují s pražským AKT stejně intenzivně jako v ostatních krajích. Praha má v tomto směru co dohánět s porovnáním třeba se středočechy, kteří již s nasazováním týmu mají mnohem větší zkušenosti. Nicméně AKT SHMP dýchá teprve necelý rok a jako každé zavádění novinek u policie, zažívá i tento projekt porodní bolesti. „Co se týče nasazování AKT, myslím, že preventivního působení není nikdy dost. Alespoň jsem nezaznamenal, že by se v posledních letech někdy média vrhla na policii za to, že použila předimenzovanou prevenci vůči nějakému shromáždění ap.“

Cílem novinářských koncernů není objektivita, ale zisk. A pro něj se musí občas udělat vše. V současném hladovém čekání médií na senzaci, až policie udělá chybu, by mohl být AKT tým, který jim při velkých policejních opatřeních vezme vítr s plachet.

„V našem případě je potřeba přesvědčit některé policejní funkcionáře a veřejnost pouze cestou úspěchu – to je to nejpřirozenější prosazení změny, která je jinak u tak velké firmy vždy bolestná. Záleží jen na našich výsledcích!“

Postup Policie ČR proti účastníkům Czechteku v roce 2005 ukázal, že policii snad nějaký zprostředkovatel komunikačního přenosu schází. Na toto také upozornil veřejný ochránce práv ve své závěrečné zprávě z ledna 2005, kde podle něj Policie ČR dostatečně nekomunikovala s účastníky, kteří údajně měli ochotu situaci řešit...

Kdo je vlastně klientem AKT?

Lidé si mohou často myslet, že nasazení antikonfliktních policistů je možné pouze na riziková sportovní, zejména fotbalová utkání. Opak je pravdou. V Německu, kde se tento projekt narodil (pozn. autora: Policie ČR je druhá v Evropě, která zřídila u policie podobnou složku), se k nasazování AKT na riziková fotbalová utkání doposud vůbec neodhodlali. Česká policie je tak pravděpodobně první v Evropě, která začala s nasazováním těchto týmu na fotbalová utkání. V ČR je tým

nasazován zejména při akcích s větším počtem zúčastněných osob, jako např. rizikové hudební produkce (různé technopárty), srazy extremistických hnutí (koncerty a pochody levice či pravice), různé demonstrace, stávky, ale i živelné pohromy, blokace Greenpeace ap. Antikonfliktní týmy jsou vždy nasazeny před pořádkovou jednotkou. Jinak by jejich působení postrádalo smysl.

Mezi jejich hlavní klientelu patří zejména:

- 1) přihlížející (místní obyvatelstvo, tzv. čumilové, účastníci provozu, obchodní personál ap.)
- 2) média (situace, kde policejní opatření nejsou zcela pochopitelná pro veřejnost) – tzn. AKT interpretuje neboli překládá zúčastněným osobám účel policejního jednání
- 3) účastníci demonstrace, kteří se ještě nerozhodli (tito se mohou ještě vyvarovat páchání protiprávního jednání).

Mezi klienty zcela jistě nepatří organizované tvrdé jádro davu (např. rowdies), které již nelze nijak přesvědčit. Ti už plánují své akce a bitky face to face měsíce dopředu. Většinou prostřednictvím internetu.

Vyhodnocení efektivnosti nasazení antikonfliktních týmů lze těžko statisticky vyčíslit. Je pravdou, že v krajích, kde AKT působí již delší dobu, si hooligans a další zázakzníci policie na přítomnost AKT zvykli, často komunikují jen s nimi, doprovázejí se ve vlacích, mají kontakty na tvrdé jádro (ultras) apod. Měření úspěšnosti můžeme vypočítovat nejen od účastníků shromáždění, fanoušků, ale i médií, různých internetových diskusí a obecně ohlasu veřejnosti. Na internetovém portálu blog.respekt.cz se 16. 11. 2007 objevil článek k tzv. Křišťálové noci, kde autor mj. poznamenal:

„...kontakt s bezpečnostními složkami v terénu byl poměrně bezproblémový, v tomto kontextu se jaksipřičít použít slovo příjemný. Kromě těžkooděnců a policistů v civilu jsem potkal i novinku, tzv. antikonfliktní tým, policisté v civilu a s křiklavými vestami, kteří nejsou nedotknutelní, ale jejich úkolem je právě komunikace s demonstranty. Atmosféra, kterou s sebou přítomnost policie nese, se tím rozhodně zlepšila. Kromě těžkooděnců je tu najednou možnost oslovit člověka, a ne jen bytost s úkolem. Zejména

v naší společnosti, která s sebou nese nevědomky ve vztahu k bezpečnostním složkám ledasco nejen ze zkušenosti komunistické totality, je to dobrá změna.“

Antikonfliktní zbraň je verbální obratnost

Členové AKT mohou mít v mezních případech u sebe zbraň. O tom vždy rozhoduje dle charakteru opatření koordinátor týmu po poradě s vedoucím týmu. Jinak mezi standardní vybavení týmu nepatří jenom reflexní vesta a Matra smart s VIP příposlechem, ale hlavně dobrá slovní zásoba a umění ji v pravý okamžik vhodně použít. Při některých opatřeních je účinnější použít policejní uniformu (tzv. černáky nebo švestky), většinou se ale vystupuje v civilu. Členem AKT se může stát kterýkoli policista, jenž

projde výběrovým řízením. Snad jen s výjimkou toho, který by působil současně v pořádkových jednotkách. Tento výběr vhodných členů do týmu se však liší kraj od kraje.

Vybraní policisté nejsou žádní fundovaní psychologové. Ideální je, když mají variabilní myšlení, umějí přesvědčovat druhé, jsou verbálně obratní a jak se často omývá „měli by být empatičtí“. Policista v AKT se musí umět vyrovnat s dvojznačnými situacemi. Mezi jeho předpoklady by měla patřit schopnost komunikovat s lidmi různého společenského postavení a vzdělání. Důraz se klade na přirozenou inteligenci. Podmínkou je absolvování intenzivního, týdenního kurzu na SPŠ v Brně. Tam se mj. cvičí formou modelových situací, seznámí ho se základy psychologie komunikace, s poznatky z extremismu, mediální komunikací ap.

Co je AKT Policie ČR:

- preventivní působení směřující k předcházení protiprávního jednání, při akcích s účastí většího počtu osob
- vstřícný krok policie před demonstrací síly a služebním zákrokem pod jednotným velením
  - nasazuje se tam, kde ještě panuje relativní klid, kde se dá ještě argumentovat
  - prostřednictvím komunikace předchází agresivnímu jednání osob

Filozofie antikonfliktního působení:

- zprostředkovávat komunikaci mezi veřejností a Policií ČR
- důraz je kladen na to, aby byl zvolen takový způsob jednání se zúčastněnými občany, který by již existující emoční napětí nezvyšoval, ale naopak uvolňoval
- nasazení AKT musí být včasné, tj. před zákrokem policie pod společným velením

Současná doba klade na Policii ČR nové nároky, bezpečnostní složky se musí účinně adaptovat na nové způsoby násilí, masáže ze stran médií a kritiku veřejnosti. Jak lépe odpovědět na tuto poptávku (zakázku) společnosti jinak než antikonfliktním způsobem?

**Nrap. Bc. Martin
KORYČANSKÝ, DiS.**

Foto Vít VORÁČEK